

HONDSE TOESTANDEN IN DE GENTSE GEMEENTERAAD (1824-1899)

Eddy Levis, de onvermoeibare verzamelaar van Gentse taalpareltjes, gaf enige tijd geleden in " 't Gents spant de Kruune"¹ een "biestige lolle" ten beste omtrent een trekhond die "op zijne zak lag". Zoals het hoort in een serieus tijdschrift werd hier ook de nodige achtergrondinformatie bij verstrekt. Tot voor de Tweede Wereldoorlog zou er een gemeentewet geweest zijn die de voerders van hondenkarren verplichtte bij min of meer lange halte een plank of zak onder het dier te leggen, om het, vooral in de winter, tegen kou, water, modder en andere viezigheid te beschermen. Als het niet waar is, is 't in ieder geval goed gevonden... voegt de schrijver er aan toe.

Onze vroede vaders zouden dus al lang bezorgd geweest zijn om het honden-

welzijn. Al heel lang zelfs: een andere eminente observator van de Gentse scene, Prosper Claeys², gaf een kort uittreksel weer uit een gemeentewet uit 1825, waarbij het voerders van honden- en geitenkarren (geitenkarren, jawel!) verboden werd in of op hun voertuig plaats te nemen. Claeys stipte daarbij aan dat dit het vroegste gemeentereglement in die aard was, dat hij had gevonden. Zoveel dierenliefde in die tijd? Nauwelijks te geloven. Gent ligt niet in Engeland, waar al in 1824 de eerste Vereniging voor Dierenbescherming ontstond en de eerste wet tegen mishandeling van honden in 1835 aangenomen werd³. Pas in 1908 werden in België de eerste vereniging voor dierenbescherming en Veeweyde, het eerste dierenasiel, opgericht door de Brusselaar Jules Ruhl. De eerste Belgische wet op de dierenbescherming, de wet Asou, kwam in 1929 tot stand. Voordien was er in wetteksten en stedelijke reglementen alleen bekommernis omtrent schade door of aan dieren veroorzaakt. Schade aan dieren was alleen maar erg in zoverre iemands bezit (het huisdier, in dit geval) kon schade lijden, eventueel verminderen in waarde. Hoe dat te Gent in mekaar zat, vernemen we uit twee 19de-eeuwse gemeentelijke reglementen.

*
* *

Om te beginnen is er het Gemeentelijk Besluit van 4 Januari 1825⁴. Deze "Maetregelen van politie ter eynde te voorkomen de ongelukken welke kunnen ontstaen uyt den omloop van rytuygen met honden, bokken of geyten bespannen" luiden als volgt:

"Art. 1. Alle hoegenaemde rytuygen met eenen of meer honden, bokken of geyten bespannen, zullen door een geschikt persoon, by den dissel of brancar, moeten worden geleyd: diensgevolgens zal den geleyder van zulkdanige rytuygen zich niet *op* noch *in* hetzelfde mogen plaetsen, maer zonder te verwyderen den dissel of brancar vasthouden. Onder geen voorwendsel zullen de geleyders zich van de rytuygen mogen verwyderen.

Art. 2. De overtreeders aen den bovenstaenden artikel zullen worden gestraft met eene boete van 5 tot 10 guldens, en geval van hervalling, in eene boete van 10 tot 25 guldens, of in een gevang van een tot dry dagen; beyde deze straffen zullen, ingevolge de omstandigheden, te gelyker tyd kunnen worden toegepast.

Art. 3. In allen gevallen zullen de huysvaders, voogden, en meesters verantwoordelijk zijn voor de boeten tot welke hunne vrouwen, kinderen, weezen, dienstboden of andere onderhorige zouden worden verwezen."

De teksten lopen voorwaar niet over van compassie voor de aangespannen beesten. En passant zien we nog dat vrouwen, onderhorigen en kinderen in die tijd toch iets meer betekenden dan honden en geiten, maar voor de wet waren zij niet verantwoordelijk voor de boeten. Dat voorrecht bleef voorbehouden aan huisvaders, voogden en meesters.

Ruim vijftig jaar later, in 1881, werd een belasting op de honden ingevoerd, de fameuze hondentaks⁵. Ook deze maatregel en de verantwoording ervan, maakt een en ander duidelijk. Lees maar:

"Overwegende dat het groot getal honden, die in de stad bestaan, eene voortdurende oorzaak van gevaar is voor de openbare veiligheid en gezondheid, en dat het dringend is deze staat van zaken te keer te gaan;... besluit:

Art. 1. Te rekenen van het jaar 1881, zal op de honden eene jaarlijksche gemeentebelasting geheven worden, die als volgt bepaald is

a) 20 frank voor de dashonden, buldashonden, doghonden of bulhonden, Newfoundlandische honden en St Bernardshonden⁶.

b) 5 frank voor de honden van elk ander slag.

Art. 2. Zijn van deze belasting ontslagen

a) De trekhonden en de herdershonden de kudden bewakende.

b) De jonge honden, zoolang zij gezoogd worden."

Volgen dan een aantal nadere bepalingen, o.a. omtrent het kenteken (de "hondenmedailje") dat de dieren moeten dragen, tenzij het "verloren of ongeschikt voor het gebruik geworden" was.

Het bedrag van die hondentaks was niet van de poes (om in de stijl te blijven). Ter vergelijking: de daglonen van mannelijke vlasspinneren in "L Lys" bedroegen 2,5 F⁷. Het effect liet zich voelen: de ongeveer 130.000 Gentse inwoners van toen betaalden 25.000 F. aan hondenbelasting in 1881 (er was voor 5.000 F. begroot), 21.112 in 1882 (er was voor 25.000 F. begroot) en 18.115 F. in 1884 (er was 18.000 F. begroot)⁸. Uit deze cijfers kunnen we afleiden dat er voor zowat 4.000 honden belastingen betaald werd in 1881. Zeg maar één hond per 30 inwoners. We konden niet achterhalen of de daling van de ontvangsten het gevolg was van belastingsonduiking door een onbekend aantal "stratiers", dan wel of een overeenkomstig aantal beesten, allicht overwegend van hetzelfde nobele ras, het mocht bekopen en van de stadsbodem verdween.

*

* *

Maar de tijden waren aan het veranderen. In 1880 werd een interpellatie gehouden en een voorstel ingediend in de gemeenteraad (en dan nog wel "en flamand") door de journalist en boekhandelaar Willem Rogghé om de overbelasting van trekdieren tegen te gaan⁹. Hij ergerde aan hetgeen er zich dagelijks op straat afspeelde en meende een wettelijke grond tot reglementering gevonden te hebben in het feit dat die scènes de moraliteit van de bevolking in gevaar brachten. Er was inderdaad geen ander wettelijk argument mogelijk. Degenen die vonden dat dieren niet konden wettelijk beschermd worden, moesten maar tot de overtuiging komen dat dit uiteindelijk in het voordeel van de mens was.

Die slechte voorbeelden leidden immers tot barbarij in de menselijke communicatie onderling. Het voorstel werd in een commissie begraven, maar er werden in de tachtiger jaren van de 19de eeuw effectief jaarlijks een dertigtal gevallen van dierenmishandeling geverbaliseerd door de Gentse politie (zie noot 13).

In 1888 volgde er een nieuwe poging om tot een stedelijk reglement te komen, ditmaal speciaal voor trekhonden¹⁰. De initiatiefnemer, de medicus en hoogleraar Victor De Neffe, had zich stevig gedocumenteerd. Aan de hand van binnenlandse en buitenlandse voorbeelden suggereerde hij o.a. de trekhonden te laten keuren door dierenartsen en gewichtscategoriën in te voeren. Zo zou een 40 tot 50 kg. wegende hond 250 à 275 kg. last mogen trekken. Ook het deken of doek (cf. de inleiding tot dit stukje), die de voerders onder of boven hun beesten zouden moeten leggen, figureerde in het lijstje voorstellen.

Ditmaal gewaardigde de burgemeester, dat was toen de grootgrondbezitter en beheerder van vennootschappen Hippolyte Lippens, de interpellant van antwoord te dienen. Om te beginnen had Lippens het er lastig mee dat men een veterinair hondenonderzoek zou invoeren, terwijl men kinderen zonder voorafgaand medisch onderzoek in de fabrieken liet werken. Verder zou reglementering belangrijke kostenstijgingen met zich meebrengen, die de trekhondengebruikers, toch al geen miljonairs, in moeilijkheden zouden brengen. Hij gaf het geachte raadslid onder andere het volgende ter overweging: "Toutes ces mesures (proposées) me paraissent donc toujours devoir aboutir à ce résultat déplorable: frapper le pauvre en lui imposant des dépenses dont les siens devront forcément souffrir. Car ceux que vous atteindrez seront des indigents. Croyez-vous que ce soit de gaîté de coeur qu'ils prennent des chiens pour bêtes de trait? C'est à défaut de pouvoir faire mieux." En dat deken? Daarvoor zou de hond niet veel respect hebben: "J'en doute; il la déchira à coup de dents. Mais cette couverture que vous désirez et que je ne demanderais pas mieux que de lui voir donner, ne faudra-t-il pas l'enlever à la femme ou aux enfants de son maître?"

Tot een reglementering kwam het niet, maar de politie moest een en ander strenger controleren. In 1889 antwoordde de burgemeester op een nieuwe vraag van De Neffe, dat er in de eerste helft van dat jaar al een groot aantal proces-verbalen opgesteld waren geworden wegens mishandeling van dieren, waarvan er 75 tot veroordelingen hadden geleid¹¹.

*

* *

En nu? Trekhonden zijn al lang uit het straatbeeld verdwenen, maar ze bestaan nog. Lasten trekken doen daartoe getrainde honden van geschikte rassen nu eenmaal dolgraag, en hun baasjes houden er dure wedstrijden mee. Maar al zien we ze niet meer zo in onze straten, de diersoort *Canis familiaris* en zijn voortbrengselen zijn er nog steeds prominent aanwezig. Er zou plus minus één hond zijn per tien Gentenaars¹². Dat zo'n massa wel eens voor problemen zorgt, kunnen heel wat schoenzolen getuigen. Maar, geen nood: "Snoet weet

waar het moet". En mocht dat nog niet voldoende zijn: sinds Oktober 1998 is een politieverordening van kracht die hondenbezitters verplicht om altijd een opruimmiddel bij zich te hebben als ze met hun viervoeter aan het wandelen zijn. Hij of zij moet op de openbare weg steeds de hondenpoep opruimen, behalve in de hondentoiletten.

Honderd jaar geleden stoorde men zich blijkbaar niet aan hetgeen de beesten achterlieten op straat, maar was men beducht voor ongevallen en beten. Zo deelde de politie in 1881 niet minder dan 313 "contraventies" uit omdat honden zonder muilband liepen. De actie had blijkbaar succes, want een paar jaar later waren er nog maar 36 overtredingen op dit gebied¹³. Tegenwoordig vormen die beten nog steeds een niet te onderschatten probleem, waarmee niet zozeer mensen op straat, maar vooral eigenaars, bekenden, vrienden en huisgenoten mee geconfronteerd worden, zoals een recente dramatische gebeurtenis nog bewees.

Luc DEVRIESE

NOTEN

1. Levis, E. 't Gents spant de Kruune. Een beestige lolle, in: Ghendtsche Tydinghen, jg. 27, 1998, nr. 2, p. 87-88.
2. Claeys, P. Mémorial de la Ville de Gand (1792-1830), Gent, 1902, p. 427.
3. De R.S.P.C.A. (Oorspronkelijk de Society for the Prevention of Cruelty to Animals, later Royal S.P.C.A.). Deze en een ongelooflijke hoeveelheid andere Engelse gegevens omtrent dit en aanverwante onderwerpen, zijn te vinden in: Thomas, K., Man and the Natural World. Changing Attitudes in England (1500-1800), Uitg. Lane, London, 1983. In het Nederlands vertaald onder de titel "Het Verlangen naar de Natuur", Uitg. Agon, Amsterdam, 1990.
4. Stadsarchief Gent, Reeks C11, nr. 29, f. 250-251. Overgenomen in Dryoel, J. Ville de Gand. Reglements de Police, avec le texte Flamand, Gent, 1883, p. 67-68.
5. Gestemd op 27 december 1980, gepubliceerd op 25 Maart 1881. Tekst bij Ryoel, J., 1883, p. 505-510 en bij Baertsoen, M. Stedelijk Wetboek der Stad Gent, 1907, p. 62-65.
6. In de Franse tekst: terriers, boules terriers, dogues, ou boules-dogues, chiens de Terre Neuve et de St. Bernard. Blijkbaar was de bedoeling vechthonden en grote rassen die niet als "nuttig" konden aanzien worden, zwaarder te belasten. Sommige hedendaagse varianten van die hoofdassen zijn daarin niet meer herkenbaar.
7. Laurent, F. De Werklieden-genootschappen van Gent, Gent, 1878, p. 403.
8. Mémorial administratif de la Ville de Gand, 1881 (2de série, vol. 17, p. 228-229), 1882 (2de série, vol. 18, p. 302-303), 1883 (2de série, vol. 19, p. 150-151), 1884 (3de série, vol. 1, p. 380-381), 1886 (3de série, vol. 3, p. 392-393).
9. Bulletin communal de la Ville de Gand, 1880, p. 6-8.
10. Bulletin communal, 1888, p. 580-589.
11. Bulletin communal, 1989, p. 715-716.
12. Er zouden nu ongeveer 20.000 honden zijn in Gent. Informatiebladzijde van de Stad Gent. De Streekkrant. Gent-centraal, 22 Oktober 1998. Hoe men aan dat cijfer komt, is ons niet bekend.
13. Mémorial administratif de la Ville de Gand, 1882 (2de série, vol. 18, p. 109-110), 1886 (3de série, vol. 3, p. 185).